

BOGANMELDELSER

H. Laurence Ross: Detering the Drunken Driver. Legal Policy and Social Control. Lexington Books. Toronto 1982. 129 s. ISBN 0-0699-05236-1.

I 1975 publiserte H. Laurence Ross en artikkel med tittelen »The Scandinavian Myth. The effectiveness of drinking-and-driving legislation in Sweden and Norway« i *Journal of Legal Studies*. Den skandinaviske myten han gikk til angrep på var påstanden om at nordisk promillelovgivning med faste promillegrenser og høyt straffenivå har hatt en positiv effekt når det gjelder utbredelsen av promillekjøring og derigjennom for antallet trafikkuylukker. Etter Ross' oppfatning var dette virkningsløst, noe han mente å underbygge gjennom såkalte »avbrutte tidsserieanalyser«. Dersom det hadde hatt noen virkning, burde man finne at tallet på trafikkuylukker ville synke fra det tidspunkt lov eller praksis ble strengere. Ved å ta for seg de offisielle statistiske data fant han imidlertid ingen bekreftelse på dette – hverken i Norge da faste promillegrenser ble innført og loven skjerpet i 1936 eller i Sverige i forbindelse med endringene i 1934, 1941 eller 1957. Antallet trafikkuylukker lå på omtrent samme nivå etter som forut for endringene.

Ross' synspunkter – som ble fremsatt på et tidspunkt da promillelovgivningen var i støpeskjeen i mange land, og hvor de nordiske lands lovgivning og rettspraksis ble sett på som mønstergyldige – vakte interesse og debatt. Artikkelen utløste en rekke arbeider hvor synspunktene ble imøtegått, med Johs. Andenæs, Harald Votey og John Snortum i fremste rekke, dels ved kritikk av Ross' metodiske tilnærming og dels ved å anvende andre data og metoder.

Fra Ross' hånd foreligger en ny bok – *Detering the drunken driver* – hvor han forfølger sitt opprinnelige tema, men nyanserer sitt standpunkt. Han begrenser seg heller ikke til Norge og Sverige, men trekker inn data fra en rekke andre land som har vedtatt faste promillegrenser: England, Frankrike, Nederland, Canada, New Zealand og Australia. Hovedkonklusjonen av hans analyse er at ved innføringen av en fast grense faller i regelen antallet trafikkuylukker en kort periode, for så å gå opp på det nivå man ville forventet dersom lovgivningen hadde vært uendret. Den korttidsvirkning han finner ser han imidlertid ikke som resultat av lovendringen. Isteden er det en følge av at den publisitet som endringen får, fører til at bilførere generelt får den oppfatning at sjansene for å bli tatt og straffet er økt og at noen av denne grunn avstår fra å kjøre i alkoholpåvirket tilstand. Etter en tid – når de erfarer at sjansene for å bli tatt er minimale – opphører imidlertid virkningen og alt blir som før.

At det er oppdagelsesrisikoen og ikke faste promillegrenser eller straffenivået som er avgjørende, finner han også bekreftelse på ved å se på tilfelle hvor loven står uendret, men overvåkning endres. Fra forskjellige land finner han eksempler på at en forsterket overvåkning fører til en nedgang i ulykkesfrekvensen.

Ross' bok representerer et meget viktig bidrag til diskusjonen om promillelovgivningens preventive betydning. Først og fremst fordi han har samlet et stort empirisk materiale som man ikke kommer utenom i den videre debatt. Og boken vitner om at med nyanseringene er avstanden i oppfatninger mellom Ross og hans kritikere ikke lenger særlig stor.

Ragnar Hauge, Statens institutt for alkoholforskning, Oslo

Jerzy Sarnecki: Fritid och brottslighet. Brottsförebyggande rådet. Rapport 1983:7.

Jerzy Sarnecki har igennem flere år beskæftiget sig med ungdomskriminalitet. Han har tidligere udgivet rapporter, der behandler forskellige sider af fænomenet, f.eks. »Ungdomsbrottslighet. Omfattning, karaktär och samhällsreaktion« (Liber, 1981) og »Brottslighet och kamratrelationer« (BRÅ rapport 1982:5).

Som det fremgår af navnet på den rapport, der skal omtales her, er temaet ungdommens fritidsvaner og disses sammenhæng med kriminalitet. Baggrunden for rapporten består hovedsagelig af en undersøgelse over knap 500 13-19 årige, der er bosat i Stockholms kommune. Undersøgelsespopulationen er udvalgt således, at der er en overrepræsentation af unge med såkaldte sociale tilpasningsproblemer (unge, der var registreret hos »barnavårdsnämnden« mindst to gange). De unge er blevet interviewet og har endvidere deltaget i en tidsanvendelsestudie. Gennem forskellige registre er det desuden undersøgt, hvorvidt de unge var socialt belastede (Sociala Centralnämndens register samt Rikspolisstyrelsens person- og belastningsregister).

Her skal fremdrages nogle resultater fra Sarnecki's rapport. Selv om mange af disse for så vidt alene bekræfter nogle almene antagelser, er de alligevel interessante, også fordi de er i overensstemmelse med resultaterne fra tilsvarende undersøgelser i andre nordiske lande. På denne måde er Sarnecki's undersøgelse med til at tegne billedet af nutidens ungdom, dens fritidsvaner og disses betydning for kriminelle aktiviteter.

Gennem en faktoranalyse når Sarnecki frem til fem forskellige fritidsprofiler, der i varierende grad er sammenhængende med kriminalitet. Ikke overraskende viser det sig, at den fritidsprofil, der tegnes af kommercielle fritidsudbud – bio, spillehaller m.m. – og hvor de unge ofte opholder sig i cityområdet om aftenen, har den stærkeste sammenhæng med kriminalitet. De unge, hvis fritidsmønster dannes af litterære interesser samt besøg på udstillinger m.m., begår derimod meget lidt kriminalitet.

Den måde, de unge anvender deres fritid på, er også nært sammenhængende med deres køn, alder og sociale baggrund. De unge, der primært er tiltrukket af de kommercielle fritidstilbud, kommer således ofte fra familier, der er registreret som »belastede«. I en årsag-virkning diskussion må man således sige, at det snarere er forskellige baggrundsfaktorer, der har betydning for de unges fritidsvaner – herunder også kriminalitet – end det er fritiden, der har betydning for kriminalitet (eller vice versa). Tilsvarende resultat kan findes i en dansk undersøgelse over ungdomskriminalitet (F. Balvig: Ungdomskriminalitet i en forstadskommune, 1982).

Såvel Sarnecki's som Balvig's undersøgelse peger også på, at de kriminelt mere belastede unge er mere kammeratororienterede, end andre unge er. De anvender forholdsvis megen tid sammen med dem og i sammenhænge, der ligger uden for voksenkontrol. Fritidsanvendelsen og kriminaliteten må – ifølge Sarnecki – primært forstås ud fra dette perspektiv, idet det er samværet med »gänget«, der betinger fritidsaktiviteterne, herunder også kriminalitet.

Det sidste resultat, der skal fremdrages fra Sarnecki's rapport, er et, der vedrører spørgsmålet om de organiserede fritidsaktiviteters kriminalpræventive betydning. Det er en almen antagelse, at udbygning af idrætsforeninger, fritidsklubber m.m. har en præventiv effekt. Sarnecki kan imidlertid *ikke* bekræfte denne antagelse. De unge, der deltager i de organiserede fritidsaktiviteter, er ifølge Sarnecki uden for risikozonen, mens omvendt de unge, der befinder sig heri, ikke i særlig grad indfanges af disse aktiviteter.

Dette er en vigtig information. Og forståeligt nok har det medført en del debat i Sverige. Det bør også lede til eftertanke, når det viser sig, at nogle unge ikke finder de offentlige fritidsudbud attraktive. Hvad er baggrunden herfor? Hvad ønsker disse unge sig med deres fritid? Er det muligt at opbygge kommunale og statslige fritidstilbud, der kan konkurrere med de umiddelbart mere inciterende og spændingsorienterede kommercielle tilbud? – Det bliver forhåbentlig sådanne spørgsmål Sarnecki (eller andre) tager op i kommende undersøgelser over ungdomskriminalitet.

Britta Kyvsgaard, Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi

Eva Hedlund & Gunilla Lundmark: Våldtäkt – vanmakt. 60 män berättar. Delegationen för social forskning. Liber förlag, 1983.

To svenske socionomer, Eva Hedlund og Gunilla Lundmark, ansat som psykoterapeuter og socialarbejdere ved Riksförbundet för sexualupplysning (RFSU) klinikken i Stockholm, har gennemført en voldtægtsundersøgelse, som sætter fokus på voldtægtsmændene. Undersøgelsen udspringer af og kan ses som en direkte forlængelse af forfatternes tidligere rapport »Våldtäktskliniken« fra 1979, hvor de beskrev deres erfaringer fra krisebehandling af voldtægts ofre.

Formålet med den foreliggende interviewundersøgelse er ifølge forfatterne at forstå voldtægt fra gerningsmandens perspektiv. Derigennem skulle konsekvenserne af voldtægt for ofrene også blive mere begribelige.

Forfatterne har dybdeinterviewet 60 mænd, som afsonede straf for voldtægt, for at afspejle mændenes sociale og følelsesmæssige situation på tidspunktet for voldtægten. De har søgt at belyse,

- hvad der driver en mand til voldtægt,
- om voldtægt er en sex- eller aggressionsforbrydelse,
- hvorvidt voldtægtsmanden befinder sig i en krise, når han begår forbrydelsen,
- og om voldtægtsmanden kan rehabiliteres, og i givet fald hvordan.

For at belyse dette stiller de en række spørgsmål, som ikke tidligere er blevet stillet sammenhængende, og som giver baggrund for en bredere belysning af dette emne, end de traditionelle »deviance«-forklaringer, som tidligere har været herskende.

Forfatterne konkluderer, at de 60 interviewede mænd, som var dømt for voldtægt, havde en fælles profil:

»Det var en grupp förhållandevis unga män i 20-29 årsaldern, som vid tillfället för brottet i 2/3 av fallen var ensamboende och saknade en fast partner. I socialt hänseende var det män med låg status. Så mycket som 2/3 av männen hade vid tiden för brottet en djupt otillfredsställande arbetssituation. Många var arbetslösa och tyngdes av ekonomiska problem. Få hade en ansvarsfull eller arbetsledande befattning. Knappt hälften hade ett hyggligt socialt kontaktnät, resten ett dåligt eller obefintligt. Cirka hälften av männen hade missbruksproblem, främst med alkohol. 77 % ansåg sig ha varit påverkade av sprit eller droger vid tillfället för övergreppet. 77 % av männen hade tidigare begått brott, som de straffats för, varav 25 % sexualbrott. De ogynnsamma sociala förhållanden, som utmärkte männens

livssituation vid tiden för övergreppet och som präglad deras uppväxtvillkor, föranledde oss att föra en diskussion om våldtäkt ytterst ska ses som uttryck för social problematik. Utöver sociala problem kännetecknades männens liv av svåra känslomässiga problem och kriser. Vid tiden för övergreppet befann sig en anseelig del av männen i ett stämningsläge, som karaktäriserades av sorg, vrede, besvikelse eller desperation.» (s. 187).

Det er dog fra et kriminologisk synspunkt vanskeligt at se bort fra, at nogle af de svar og de resultater, som undersøgelsen når frem til, og som tolkes som en del af voldtægtsmændenes problemer, måske i lige så høj grad er resultat af retssystemets selektionsproces og indespærringen i fængslet.

Forfatterne havde fra starten forsøgt at få et bredere grundlag for undersøgelsen, omfattende mænd fra alle stadier af voldtægtsagens behandling. Det kunne de imidlertid ikke få tilladelse til. Og det lykkedes dem heller ikke at få kontakt med voldtægtsmænd, der ikke havde været i berøring med retssystemet.

Der er altså tale om en speciel gruppe voldtægtsmænd – de dømte. Der er grund til at tro, at disse adskiller sig fra dem, der af den ene eller anden grund ikke bliver dømt. F. ex. bliver forholdsvis flere overfaldsvoldtægter pådømt end kontaktvoldtægter, og vore egne undersøgelser tyder endvidere på, at dømte mænd på væsentlige punkter (f. ex. med hensyn til frekvensen af psykisk afvigende mænd) adskiller sig fra mænd, hvis sag er blevet henlagt («Voldtægt – på vej mod en helhedsforståelse», Delta, 1981).

Det skæve udvalg af interviewede mænd er ikke så betænkeligt i forhold til de behandlingstanker som forfatterne fremsætter. Det vil sandsynligvis netop være de dømte voldtægtsmænd, som vil komme under behandling. Hvis undersøgelsens resultater betragtes som en oversigt over problemområder og problemforståelser, som må lægges til grund i en behandlingssammenhæng, er resultaterne både relevante og betydningsfulde.

Desværre bruger forfatterne også resultaterne til at drage konklusioner om typiske personlighedsmæssige og sociale karakteristika for voldtægtsmænd. Det mener vi ikke materialet berettiger til. Specielt finder vi det tvivlsomt, om motiverne til og baggrunden for mange kontaktvoldtægter dækkes af undersøgelsens konklusioner. Dertil er materialet for selekteret.

Betydningen af den retlige selektionsproces, som er foregået før fængselsstraffen, viser sig også i undersøgelsens resultater på en anden måde. Mange af de træk, undersøgelsen fremdrager om voldtægtsmændene, er træk som er almene for fangebefolkningen, f. ex. socialt dårlige opvækstvilkår, ingen uddannelse, brudte familier osv. Kriminologisk havde det været ønskeligt, om man f. ex. ved sammenligning med en kontrolgruppe af andre fængslede havde haft mulighed for at fastslå om/og på hvilke punkter de voldtægtsdømte adskiller sig fra andre dømte. Forfatterne burde efter vores mening have taget forbehold for disse begrænsninger i materialet, når de drager deres konklusioner.

Imidlertid er Hedlund og Lundmarks sigte med undersøgelsen som nævnt behandlingsrettet. Og formålet har været at afspejle de voldtægtsdømtes sociale og følelsesmæssige livssituation på tidspunktet for voldtægten. Interessen for de umiddelbare årsager til voldtægt og for rehabiliteringen af voldtægtsdømte udspringer bl. a. af den mangel på interesse forfatterne fandt for dette problem i deres tidligere undersøgelse og under den foreliggende. Men interessen stammer ikke mindst fra deres erfaringer fra 4 amerikanske

behandlingsprogrammer for voldtægtsdømte, som de har besøgt i USA, to i fængsler og to i psykiatriske hospitaler. Det bedst kendte af disse programmer er udviklet og ledes af psykologen Nicolas Groth i Connecticut Correctional Institution i Somers, Connecticut.

Forfatterne redegør grundigt for disse behandlingsprogrammer, og påpeger de grunde, der ser til at programmerne ikke umiddelbart kan overføres til svenske forhold: For det første kræver programmerne segregation af fangerne. For det andet forudsættes en straf på 2-3 år i samme anstalt. Så lange straffe får voldtægtsdømte som regel ikke i Skandinavien. For det tredje kræves ressourcer og engagement og et behandlingssyn, som kan erstatte eller komplettere det, der findes i den svenske kriminalforsorg.

Forfatterne antager, at mulighederne for behandling i Sverige ville være større på psykiatriske hospitaler. Men kun 15-20 % af voldtægtsmændene dømmes til psykiatrisk behandling. Så umiddelbare muligheder for at overføre de amerikanske behandlingsprogrammer eller deres erfaringer til svenske forhold findes altså ikke efter forfatternes mening.

Hedlund og Lundmark konkluderer, at det ikke er deres opgave at præcisere, hvordan et behandlingsprogram for svenske voldtægtsdømte skulle se ud. Det er egentlig en skam, at de viger tilbage for at påtage sig denne opgave. Deres tilgangsvinkel i dataindsamlingen og deres udstrakte brug af de amerikanske undersøgelsers præmisser og resultater i tolkningen af deres data lægger meget op til et handlingsforslag.

Men at forfatterne alligevel viger tilbage for at lancere et bud på behandling af voldtægtsdømte, forstår vi godt. Dels vil en sådan behandling kræve et meget udviklet terapeutisk program, som kan indebære store etiske problemer efter skandinavisk tankegang. Dels risikerer de at blive anklaget for at genoplive behandlingsideologien i straffesystemet.

Men at påpege behovet for behandlings-/terapitilbud til voldtægtsdømte (såvel som til ofrene) er efter vores mening ikke nødvendigvis udtryk for en tilbagevenden til behandlingsideologien. Hvis man i analysen og forståelsen af problemet fastholder de underliggende køns- og samfundsmæssige årsager til voldtægt, kan behandling på individplan bidrage til en yderligere nuancering af forståelsen af voldtægt.

Gitte Carstensen, Annalise Kongstad, Sidsel Larsen og Nell Rasmussen, København

Brott och straff i Sverige. Historisk kriminalstatistik 1750-1982. Diagram, tabeller och kommentarer av Hanns von Hofer. Promemoria 1983:12, Statistiska Centralbyrån Stockholm.

Allerede tittelen varsler at dette vesentlig er en statistikkpublikasjon der diagram og tabeller nødvendigvis vil ha en sentral plas. Forfatteren, Hanns von Hofer, har samlet og bearbejdet det som finnes (?) av lange tallserier vedrørende registrert kriminalitet i Sverige. I hovedsak går tallseriene tilbake til 1830-årene, dvs. omkring 150 år tilbake i tiden. Mord/drap kan han imidlertid følge helt tilbake til 1750.

Formålet med publikasjonen har vært å få fram og beskrive de store trekk i utviklingen i registrert kriminalitet i et så langt tidsrom som mulig. Det blir gjort ved at von Hofer tar for seg tallet på straffede personer for tre ulike forbrytelser: mord/drap, mishandling og tyverier. Dessuten foretar han en selvstendig undersøkelse av utviklingen i antallet av

straffede tyver som har vært straffet minst 3 ganger tidligere, før han ser på visse kjennetegn ved utviklingen i totalt antall straffede.

Selv om en slik presentasjon ville være et fint og verdifullt arbeid i seg selv, har von Hofer villet noe mer: Han ønsker å gi forklaringer på de mange og lange utviklingslinjer han trekker opp. Ulike samfunnsmessige årsaker til kriminalitet blir derfor drøftet i tilknytning til de lovbruddstypene han analyserer utviklingen av. Gjennom disse drøftningene klarer von Hofer å gjøre publikasjonen til noe langt mer enn linjer i fortiden der nåtiden bare blir et foreløpig slutt punkt i tabellene. – Årsaksforklaringene som blir prøvd mot de lange tidsseriene hans, kan kaste lys over sider ved dagens kriminalitet og også gi holdepunkter for vurdering av kriminalpolitiske tiltak. At von Hofer f.eks. ikke finner støtte for en antakelse om at endringer i straffnivå har hatt vesentlig innflytelse på ofanget av den kriminalitet han har undersøkt, er et viktig funn i dag når det ofte ropes om strengere straffer. Likeså er hans påvisning av at endringer i alkoholpolitikk kan gi meget klare utslag i omfanget av visse former for kriminalitet viktig. – Dette bare nevnt som smakebiter.

Til sist vil jeg nevne at publikasjonen gir en meget fyldig oversikt over svensk kriminologisk litteratur på de feltene von Hofer behandler.

Leif Petter Olaussen, Nairobi

Forster, Balduin & Ropohl, Dirk: Medizinische Kriminalistik am Tatort. Ein Leitfaden für Ärzte, Polizeibeamte, und Juristen. Ferdinand Enke Verlag Stuttgart 1983. XIII + 202 s. ISBN 3 432 93161 1. DM 36:-

ABO-systemets blodgruppssubstanser är vattenlösliga. Hos 4 av 5 personer finns de i högre koncentration i sekret (inklusive exkret) än i blodet. En persons blodgrupp kan fastställas även om man blott har tillgång till filtret till en cigarett som han/hon har rökt. (Man måste dock akta sig för att förvansa den torkade saliven genom att ta i cigarettstumpen med nakna händer – även svett innehåller blodgruppssubstanser.)

Sådan kan man lära sig i Forsters & Ropohls bok, vars titel inte är alldeles rättvisande. Det som behandlas är nämligen endast »liksaker»: undersökningar som bör göras och slutsatser som kan dras när en person påträffas död. En tredjedel av boken behandlar mer allmänt fastställande av att döden inträtt, av död tidpunkt och av döds sätt samt metoder för säkrande av spår (främst av blod, sekret och hår) och för identifiering. Förutom ett kort kapitel om plötslig död av naturliga orsaker innehåller boken i övrigt en tämligen detaljerad genomgång av olika former av »våldsam död»: dödsfall på grund av »vasst våld», »trubbigt våld», trafikolycka, kvävning (inklusive hängning och drunkning), skottskador, brännskador, skador orsakade av elektricitet, blixtnedslag, underkylning, förfrysning samt av förgiftning. Särskilda avsnitt ägnas barnadrap, illegal abort, dödlig barnmisshandel och dödande i samband med sexualbrott. Åttio svart-vita fotografier av lik och likdelar till illustration av de många sätt varpå en död i förtid kan komma till stånd förhöjer säkert bokens värde som handbok, men gör den också till något som känsliga personer bör besparas att ta del av.

Bokens framtoning är kompendieartad. Då och då hänvisas till annan litteratur genom angivande av författarnamn. Vad dessa utpekade personer skrivit sägs dock inte; litteraturförteckning saknas. Åtskilliga fotografier uppges dock vara hämtade från Forster &

Ropohl: Rechtsmedizin (3. uppl., Ferdinand Enke Verlag Stuttgart 1982) och förhoppningsvis finner man där nödiga litteraturanvisningar.

Boken gör ett vederhäftigt intryck; jag saknar dock kompetens att på allvar bedöma dess tillförlitlighet. (Ett kort avsnitt på s. 146 om psykologien hos den moder som dödar sitt barn förefaller mig vara anmärkningsvärt föråldrat). För jurister kan den vara av nytta främst därför att den ger underlag för bedömning av om läkares och polismäns åtgärder varit ändamålsenliga och deras slutsatser – t.ex. rörande dödstidpunkt – befogade. Något av en röd tråd i framställningen är nämligen att okunnigheten är utbredd, både bland läkare och polismän, också i elementära ting. Följden blir förvanskning av spår och annat som är av betydelse för bevisning, felaktiga diagnoser av dödsorsak, felaktiga bedömningar av dödstidpunkt, osv. I synnerhet klandrar författarna vanligt tillvägagångssätt vid undersökning av likstelhet: »Bedauerlicherweise wird aber dieses entscheidende Phänomen für die Todeszeitbestimmung kaum in vernünftiger Weise ausgenutzt und nirgends werden so viele und so entscheidende Fehler gemacht wie bei dem Versuch, den Rigorzustand festzustellen.« (s. 13).

Framställningen kryddas av sjuttioen kortfattade fallbeskrivningar. En del av dessa exemplifierar konsekvenser av okunnighet. I ett fall (s. 11-12) gick det så illa att läkaren i fråga dömdes för vållande till annans död. En ung flicka hade hittats död i en duschkabin på en fabrik och läkaren hade utfärdat dödsattest med diagnosen hjärtslag. Några dagar senare inträffade ett nytt dödsfall i duschkabinen. Likfläckarna på offret var ljusröda i stället för normalt blå-violetta eller grå-violetta: detta inträffar främst vid vissa förgiftningar och vid förvaring av ett lik i kyla. I förevarande fall var fråga om koloxförgiftning. Om läkaren vid diagnosen av det första dödsfallet hade tytt likfläckarnas färg på rätt sätt, så skulle det andra dödsfallet ha förhindrats.

Av någon anledning handlar de flesta detektivromaner om juridiskt ointressanta mord. Även författare av sådan litteratur kan säkert finna uppslag i den här boken.

Nils Jareborg, Juridicum, Uppsala

Maeck, Manfred: Opfer und Strafzumessung. Ein Beitrag zur Systematik und Dogmatik der richterlichen Strafzumessung. Ferdinand Enke Verlag Stuttgart 1983. XII + 167 s. ISBN 3 432 93311 8. DM 48:-

Framställningens främsta syfte är att visa hur brottsofferrelaterade faktorer bör påverka straffmätningen. Uppslaget till avgränsningen har säkerligen en del att göra med viktimologiens popularitet under senare år. En sådan avgränsning framstår emellertid för mig som tämligen konstlad. Brottsofferrelaterade faktorer innefattar alla egenskaper hos brottsoffret (t.ex. ålder, kön, yrke, social ställning), dess förhållande till gärningsmannen, såväl formellt (t.ex. släktskap, avtalsrelation) som personligt (t.ex. (o)vänskaps- eller kärleksförhållande), och dess beteende före, under eller efter gärningen (t.ex. samtycke, provokation, hot eller våld, förförelse, förlåtelse, förvärrande av skada).

Arbetets systematiska ansats består huvudsakligen i att relatera diskussionen av dessa faktorer till olika s.k. straffteorier: en brottsofferrelaterad omständighet kan tillmätas en annan betydelse i ett individualpreventivt perspektiv än i ett allmänpreventivt, och återigen en annan när fråga är om straffmätning utifrån ett skuld- eller vedergällningstän-

kande. Huvuddelen av boken utgör en genomgång av brottsoffrets betydelse för gärningens otillåtlighet och gärningsmannens skuld (s. 23-106), medan dess betydelse för individualprevention och allmänprevention klaras av på några få sidor (s. 106-116 respektive s. 116-118). Allt detta presenteras i *ett* kapitel, som föregås av två korta kapitel om straffmätningsteori (s. 1-14; på s. 8-14 sammanfattas vissa resultat av viktimologisk forskning) och det straffrättsliga brottsofferbegreppet (s. 15-22). Boken avslutas med en sammanfattning (s. 119-122), nötföreteckning (s. 123-153), litteraturförteckning (s. 154-164), namnregister (s. 165) och sakregister (s. 166-167). Det stora tredje kapitlet är underkastat en irriterande hård disponering med avsnitsrubriker ner till åttonde graden.

Boken är väldokumenterad, koncist skriven och har mycket text på varje sida. Trots att framställningen är tämligen osjälvständig och katalogartad, är den ofta intresseväckande. Helhetsintrycket blir dock till slut att boken – ehuru genomgående vederhäftig – inte är särskilt givande för den som vill ha ledning i straffmättningsfrågor, möjligen med undantag för de klarlägganden som görs i fråga om relevansen av brottsoffrets »medvållande». För en nordisk läsare är den nog av större värde därför att den också ger en översiktlig introduktion till nutida västtysk dogmatik på brottsidan (i motsats till påföljdssidan).

Nils Jareborg, Juridicum, Uppsala

Wolfgang Singer: *Der polizeiliche Rechtshilfeverkehr mit dem Ausland*, Europäische Hochschulschriften, Reihe II, Rechtswissenschaft – Bd. 348. Peter Lang, Frankfurt am Main, 1983 (ISBN 3-8204-7884-1). SFR 51.00.

Singers afhandling vedrører det politimæssige »retshjælpssamarbejde» med navnlig andre europæiske lande på grundlag af vesttysk ret. Det drejer sig m.a.o. om det vesttyske politis samarbejde med andre landes politiorganisationer med henblik på bekæmpelsen af den nationale og den internationale kriminalitet. Undersøgelsens tyngdepunkt er fremstillingen af, under hvilke retlige forudsætninger og i hvilke typer af sager vesttyske politifolk på såvel forbundsstats- som delstatsniveau kan hjælpe og selv anmode om hjælp fra deres udenlandske kolleger. De regler, der gennemgås, er bl.a. reglerne for eftersøgning og udlevering både lovgivningsmæssigt og traktatmæssigt. Singer omtaler også reglerne for Interpol, den internationale kriminalpolitiorganisation, der blev grundlagt i 1923, og som spillede en væsentlig rolle i årene op til den anden verdenskrig. Interpol har i dag efter Singers oplysninger et snævert samarbejde med Europarådet. Uklarheder i kompetencen mellem det statslige organ, Bundeskriminalamt, og politimyndighederne i delstaterne, samt materielle begrænsninger i reglerne for den internationale politietterforskning navnlig vedr. politiske og fiskale forbrydelser, hæmmer politiets effektivitet mere, end Singer finder det ønskeligt. Han foreslår, at Bundeskriminalamt gennem Interpol forsøger at påvirke de andre lande til at udvide de internationale politimæssige forbindelser.

Henning Koch, Københavns Universitet

Orientering om undervisningsmateriale:

Kriminalitetsorientering for yngste skoleklasser.

Niels Knudsen, pensioneret efter mange år i politiet, har fremstillet 5 fotoillustrerede hæfter om kriminalitet (Forlaget Niels Knudsen, 1984).

Hæfternes tema er: Cykel – og indbrudstyverier, butikstyverier, hærværk og seksualforbrydelser mod børn.

Hæfternes informative værdi er yderst begrænset, præget af moralisering, afskrækkelse og sort/hvid-maling, og sidstnævnte hæfte om børn som ofre for seksualkriminalitet er direkte mystificerende og diffust angstproducerende.

Niels Knudsens initiativ er godt, men resultatet meget tvivlsomt. Kriminalitetsoplysende arbejdsmateriale for yngste skoleklasser er fortsat en mangelvare.

Ida Koch, Københavns Universitet

Krister Malmsten: Idrottsvåld m.m. (225 sider, Veje Förlag, Örebro).

Idrættens retlige regulering er genstand for en stigende interesse. Krister Malmstens bog kan ses under denne synsvinkel. Man støder ofte i idrætsskredse på den opfattelse, at idrætten lever i sin egen verden, der unddrager sig en egentlig juridisk bedømmelse. Malmsten dokumenterer på særdeles overbevisende måde, at denne opfattelse i hvert fald er forkert, for så vidt angår svensk strafferetlig praksis i relation til vold inden for især fodbold og ishockey:

Bogen indeholder referater af en lang række domme vedrørende dels de nævnte sportsgrene (A og B, s. 15-170), dels øvrige idrætsgrene (C, s. 171-209).

Dansk retspraksis er, i hvert fald for den trykte dels vedkommende, fattig på afgørelser. Domme for vold i fodbold forekommer dog, se f.eks. U 1972, 1037 V og om utrykt praksis Ole Stigel i Juristen 1982, s. 357. For nylig har Østre landsret endog – for vistnok første gang i dansk ret – bragt straffelovens § 244, stk. 4 (jfr. stk. 3) i anvendelse, nemlig overfor en fodboldspiller, der under en kamp havde brækket kæben på en modstander (6. afd., a.s. 234/1984, afsagt 21/9 1984).

Preben Stuer Lauridsen, Københavns Universitet

Systematisk oversigt over domme i kriminelle sager 1978-1982 ved Mogens Beier, Jørn Holmann Hansen, Erik Riis og Uno Valbak. G. E. C. Gads Forlag, København 1984, 360 s. 517,90 d.kr.

En opdateret fortsættelse af de tidligere oversigter over domme i kriminelle sager er nu tilgængelig. I princippet er alle trykte afgørelser i Ugeskrift for Retsvæsen taget med. Et mindre antal utrykte afgørelser refereres også. De foregående udgavers systematik er bibeholdt. Oversigten indeholder de i ugeskriftet offentliggjorte kommentarer til højesteretsdomme, men ikke litteraturhenvisninger i øvrigt. Det sidste må beklages. Referatet af dommene er gennemgående fyldigt. Ofte er der optaget selvstændigt referat af samme afgørelse ved flere emner, hvilket selvsagt gør opslag lettere. Såvel afgørelser på straffelovens område som indenfor særlovgivningen er gennemgået.

Ikke uden grund er domsoversigten velrenommeret. Dens klareste fortjeneste knytter sig nok til sanktionsfastsættelsen, som ikke dyrkes i straffelovskommentaren.

En uforbeholden anbefaling af bogen til alle strafferetsfolk ville være langt lettere hvis prisen kunne lades ude af betragtning. Den foreliggende udgave fylder næsten hundrede sider mindre end den fem år forud publicerede, men koster alligevel mere end det dobbelte af forgængerens pris. På 16 år er prisen mere end femdoblet. Dette kan ikke alt sammen være inflationens skyld.

Jørn Vestergaard, Kriminalistisk Institut

Thorsten Sellin: Conflicts de culture et criminalité. Fransk översättning Yvonne Marx. Inledning av *Marc Ancel*. Ingår i serien Publications du Centre de Recherche de Politique Criminelle. Editions A. Pedone, Paris, 1984. 111 sidor. Pris 50 FF.

Thorsten Sellins arbete om kulturkonflikter och brott från 1938 har nyligen kommit i fransk översättning. Marc Ancel påpekar i inledningen att det är fråga om en kriminologisk klassiker. Klassiker vördar man. Åtminstone jag brukar ofta börja läsningen av en sådan tyngd av en viss pliktkänsla: detta bör man ha läst, arbeta dig igenom det här nu. Gång efter annan har jag emellertid måst besinna vad en vän en gång sa: »Om ett arbete blir klassiskt, brukar det finnas skäl till det«, och funnit, att iakttagelser och reflexioner varit mycket litet tidspräglade men dess mer stimulerande och rentav omedelbart användbara. Ungefär så fick jag tänka om också under läsningen av Thorsten Sellins bok (jo, jag har läst den någon gång förut men för länge sedan på originalspråket). I de tre första kapitlen, där författaren reder ut vad kriminologisk forskning är, hur man sociologiskt kan undersöka vad som slarvigt brukar kallas orsakssammanhang, i detta fall rörande kriminalitet, och hur forskningsproceduren går till, får man veta så mycket om begrepp och metodproblem av så stor generell teoretisk och praktisk betydelse, att det inte går att finna en mening förlegad. Det fjärde kapitlet, om normkonflikter, är bokens mest specifika. I ett förord till boken (skrivet av Th S själv?) påpekas, att det inte är aktuellt. Det är riktigt så till vida att lagar ändrats och immigrantpanoramat blivit annorlunda. Det har också kommit till empiriska arbeten av vikt sedan boken skrevs. Här tänker man mera än i övrigt på att ingen referens är yngre än från 1937-1938. Istället blir man imponerad av vad »de gamla« kunde och hur grundligt de gick tillväga. Kapitlet kan läsas som historia, ja visst, men av historia bör man ta lärdom. Översättningen är mycket välgjord. Visste jag inte annat, skulle jag tro att boken skrivits på franska. Hade den inte blivit översatt, hade jag å andra sidan knappast kommit att förnya bekantskapen, i varje fall just nu. Det hade varit skada, för jag har användning för den.

Eva Johanson, Rättsspsykiatriska kliniken i Umeå

Alvar Nelson: Kriminalpolitik och ingripanden vid brott. Justus förlag 1983, 192 s.

I bogens förord er bl.a. angivet, at den har karakter af et aktuelt og mere detaljeret kompendium til brug ved højskoler og universiteter i undervisningen i det strafferetlige reaktionssystem og tilgrænsede retsområder. Bogen indeholder – udover en kriminalpolitisk indledning – en beskrivelse af det svenske reaktionssystem, herunder en gennemgang af de igangværende reformplaner. Bogen medtager også en gennemgang af de myndigheder, der indtager en central placering i straffesystemet. Bogen er letfattelig og kompetent.

Poul Lodberg, Københavns byret

Alsberg/Niise/Meyer: Der Beweisantrag im Strafprozess (XXIII + 979 sider), Carl Heymanns Verlag, 1983. DM 238,00.

I tysk strafferetspleje påhviler det traditionelt dommeren at varetage sagens fuldstændige oplysning under hovedforhandlingen (»der Grundsatz der richterlichen Aufklärungspflicht«). Da dette princip gennemføres med betydelig konsekvens i praksis, har det bl.a. været nødvendigt at udforme en ret indgående regulering til beskyttelse af procesparternes interesse i yderligere bevisførelse under sagen. Sådanne bevisbegæringer (»Beweisanträge«) fremsættes af parterne over for retten, som kun kan afslå dem, når der foreligger en udtrykkelig afvisningsgrund. Læren om disse afvisningsgrunde – der udgør et omfattende katalog – danner således kernen i den teoretiske og praktiske fremstilling af bevisbegæringsreglerne. Dette gælder også den foreliggende bog, hvor behandlingen af afvisningsgrundene fylder ca. halvdelen af fremstillingen. De i praksis hyppigt anvendte »Beweisermittlungsanträge« optager derimod en mere beskeden plads. Mens selve bevistemaet og bevismidlet skal angives ved de formelige »Beweisanträge«, er »Beweisermittlungsanträge« blot udtryk for parternes ønske om, at dette eller hint moment af mulig betydning for skyld- eller strafspørgsmålet efterforskes nærmere. Sondringen mellem de to former for begæringer giver anledning til vanskeligheder, for hvilke der nærmere redegøres i bogen.

De øvrige afsnit beskæftiger sig i hovedsagen med de processuelle regler om fremsættelsen af bevisbegæringer samt baggrunden for den nuværende retstilstand. Det er en uhyre grundig fremstilling – som omfanget da også antyder – med en yderst righoldig gennemgang og henvisning til praksis. Værket blev grundlagt i 1930 af *Alsberg* (professor og advokat), der på daværende tidspunkt opfattede straffeprocessen som en stedmoderligt behandlet disciplin, såvel monografisk som i de systematiske fremstillinger. Videnskabeligt blev faget oftest varetaget af universitetslærere, hvis hovedinteresse var enten civilprocessen eller den materielle strafferet. Bogen fik væsentlig betydning, ikke mindst for praktikere; og det blev da også praktikere, der kom til at videreføre den (2.-4. udgave ved *Niise*, der var anklager, og den nu foreliggende udgave ved *Karlheinz Meyer*, der er dommer). Et væsentlig led i 5. udgave er den praksis, som i de senere år har dannet sig omkring bevisbegæringer forud for hovedforhandlingen.

Værket fremtræder som en håndbog, men er også rigeligt forsynet med teoretiske overvejelser. Selv om praktiske bevisproblemer af mere almen karakter berøres adskillige steder i fremstillingen, vil bogen formentlig mest være af teoretisk og komparativ interesse for en nordisk læser.

Hans Gammeltoft-Hansen, Københavns Universitet